

Warszawa, 21 kwietnia 2015 roku

Szanowna Pani
dr hab. Monika Zbrojewska
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Sprawiedliwości

NRA-145-R/4/15
(dot. DL-401-1/15)

UWAGI
do projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości
w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy
w postępowaniu przyspieszonym
(wersja z dnia 26.03.2015)

W związku z treścią przesłanego do Naczelnej Rady Adwokackiej projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym (wersja z dnia 26.03.2015) poniżej przedstawiamy uwagi Naczelnej Rady Adwokackiej do tego projektu z uprzejmą prośbą o ich rozważenie i uwzględnienie:

1. Projekt rozporządzenia powinien zawierać postanowienia regulujące zasady wynagradzania adwokatów za pełnienie dyżurów.

Przepis art. 517j § 1 kodeksu postępowania karnego wprowadza niezindywidualizowany obowiązek pełnienia przez adwokatów dyżurów w celu umożliwienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym. Zgodnie z tym przepisem czas i miejsce pełnienia dyżurów określają osobne przepisy. Oznacza to, że adwokat wyznaczony do pełnienia dyżurów pozostaje ograniczony w jego podstawowych swobodach obywatelskich – swobodzie przemieszczania się i swobodzie wykonywania zawodu, gwarantowanych Konstytucją RP. Adwokat, wykonując swój ustawowy obowiązek, musi przebywać na terenie sądu rejonowego, w którym ma pełnić wyznaczony dyżur i nie może bez zgody prezesa sądu opuścić tego miejsca. Nawet jeśli uzyska zgodę prezesa sądu na pełnienie dyżuru w innym miejscu niż

sąd rejonowy, to i tak musi pozostawać w tym miejscu pełniąc dyżur i musi być gotowy w każdym czasie stawić na wezwanie sądu, by pełnić obowiązki obrońcy. To oznacza, że w czasie pełnienia dyżuru adwokat nie może prowadzić żadnej innej działalności lub możliwość prowadzenia działalności jest mocno ograniczona. W myśl art. 37a. ust. 1. prawa o adwokaturze „adwokat ... obowiązany jest zapewnić zastępstwo w przypadku urlopu lub innej przemijającej przeszkody tak, aby prowadzone przez niego sprawy nie doznały uszczerbku”. To zaś oznacza, że w czasie pełnienia dyżuru adwokat musi ustanowić zastępcę do prowadzenia jego innych spraw (art. 25 prawa o adwokaturze), ponosząc we własnym zakresie koszty udzielenia innemu adwokatowi substytucji.

W projekcie rozporządzenia nie zawarto żadnych regulacji gwarantujących adwokatowi rekompensatę finansową za fakt pełnienia dyżuru. Należy wskazać, że przepisy kodeksu postępowania karnego w przypadku postępowań przyspieszonych nie wprowadzają obligatoryjnej obrony w tym postępowaniu. Tak więc nawet jeśli w dniu, w którym adwokat pełni dyżur odbędzie się rozprawa w trybie przyspieszonym, to nie ma żadnej gwarancji, że adwokat pełniący dyżur zostanie wyznaczony obrońcą z urzędu i że z tytułu pełnionej obrony uzyska wynagrodzenie. Sytuacja, w której adwokaci pełnią dyżury i dla wykonania ustawowego obowiązku ponoszą koszty ustanowienia substytutów w innych sprawach wypadających w dniu pełnienia dyżuru, a mimo to nie otrzymują żadnego wynagrodzenia, czy zwrotu kosztów z tego tytułu jest nie do zaakceptowania dla samorządu adwokackiego.

Wobec powyższego, działając na podstawie art. 58 ust. 9) prawa o adwokaturze Naczelna Rada Adwokacka składa wniosek aby do treści projektowanego rozporządzenia dodać przepisy regulujące zasady wynagradzania adwokatów za pełnienie dyżurów w trybie przyspieszonym.

2. Zapewnienie warunków socjalnych pełnienia dyżurów.

Projekt rozporządzenia w § 11 określa warunki przygotowania się do obrony. Jakkolwiek przepis poprzez użycie określenia „w szczególności” ma charakter otwarty, to jednak dotyczy sytuacji, w której adwokat ma przygotować się do obrony. W rozporządzeniu nie ma natomiast żadnego przepisu, który nakładałby na prezesów sądów rejonowych obowiązki zapewnienia warunków pełnienia dyżuru. Dlatego konieczne jest wprowadzenie regulacji gwarantujących adwokatom minimum standardów socjalnych w czasie pełnienia dyżurów. Do nich należy prawo adwokata do korzystania w czasie dyżurów z osobnego pomieszczenia wyposażonego nie tylko w meble, ale również w sprzęt biurowy: komputer wyposażony w programy do pisania oraz programy prawnicze, drukarkę, papier do drukowania. W przypadku gdy dyżury mają być pełnione w godzinach nocnych pomieszczenie to powinno posiadać miejsce do odpoczynku i urządzenia do przyrządzenia ciepłego napoju. Konieczne jest wyeliminowanie

przypadków, gdy adwokat pełni wielogodzinny dyżur na korytarzu sądu, bez dostępu do toalety, bez zapewnienia możliwości odpoczynku, bez dostępu do podstawowych narzędzi pracy jakimi w dzisiejszych czasach są komputery i specjalistyczne oprogramowanie prawnicze.

Wobec powyższego, działając na podstawie art. 58 ust. 9) prawa o adwokaturze Naczelna Rada Adwokacka składa wniosek aby do treści projektowanego § 11 rozporządzenia dodać postanowienia gwarantujące adwokatowi – w całym okresie pełnienia dyżuru, a nie tylko w momencie przygotowywania się do obrony, powyższe warunki socjalne.

3. Zmiana podmiotu uprawnionego do wyznaczania adwokatów pełniących dyżury (§ 4).

Projekt zakłada, że listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury ustala prezes sądu na podstawie wykazów przesyłanych przez okręgowe rady adwokackie oraz rady okręgowej izby radców prawnych. To absolutnie niezrozumiałe zerwanie z dotychczasowym modelem wyznaczania osób do pełnienia dyżurów.

W myśl § 3 obowiązującego obecnie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 maja 2010 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu możliwości korzystania z pomocy obrońcy i jego wyboru w postępowaniu przyspieszonym oraz organizacji dyżurów adwokackich *„okręgowa rada adwokacka przedstawia prezesowi właściwego sądu rejonowego i prezesowi sądu okręgowego listę adwokatów pełniących dyżur oraz informuje prezesa właściwego sądu rejonowego i prezesa sądu okręgowego o każdej zmianie danych objętych listą”*. Nie ma żadnego uzasadnionego powodu, aby nakładać na prezesów sądów rejonowych dodatkowe, niejurysdykcyjne zadania, polegające na tworzeniu list adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury w postępowaniu przyspieszonym w oparciu o wykazy przesyłane prezesom sądów rejonowych przez samorządy zawodowe.

Co więcej tego typu regulacja wykraczałaby poza delegację ustawową przewidzianą art. 517j § 2 kpk. Zadaniem własnym samorządu adwokackiego jest reprezentowanie adwokatów, w tym ustalenie kto i kiedy pełnić będzie dyżur w postępowaniu przyspieszonym. Z zadania tego adwokatura wywiązuje się obecnie bez zarzutu.

Zawarta w projekcie rozporządzenia propozycja tworzenia przez prezesów sądów rejonowych jednej, wspólnej listy dyżurujących adwokatów i radców prawnych, obejmującej zarówno adwokatów jak i radców prawnych pełniących dyżury budzi także z innego powodu. Otóż zgodnie z przepisem art. 21 ust. 3 prawa o adwokaturze *„adwokat świadczy pomoc prawną z urzędu w okręgu sądu rejonowego, w którym wyznaczył swoją siedzibę zawodową”*. Oznacza to, że w przypadku miejscowości, w których działa kilka sądów rejonowych, w każdym

sądzie rejonowym będzie musiała zostać przedstawiona inna lista adwokatów – każdy sąd otrzyma listę dyżurujących adwokatów, którzy mają siedzibę zawodową w okręgu tego sądu rejonowego. Tymczasem w ustawie o radcach prawnych takiej regulacji nie ma. Oznacza to, że z mocy § 3 ust. 2. Projektowanego rozporządzenia rady okręgowych izb radców prawnych będą przekazywały prezesom wszystkich właściwych sądów tę samą listę radców prawnych uprawnionych do pełnienia obron, a jednocześnie zobowiązanych do pełnienia dyżurów, bez względu na miejsce zamieszkania radcy prawnego względem sądu. Przykładowo radca prawny mający miejsce zamieszkania na terenie Otwocka będzie musiał pełnić dyżur zarówno w Sądzie Rejonowym w Otwocku, jak i w Sądzie Rejonowym dla Warszawy Żoliborza, a także w innych sądach rejonowych działających na terenie właściwości Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie.

Brak zasadności tego aby obciążać prezesów sądów obowiązkiem prowadzenia listy adwokatów i radców prawnych prowadzących dyżury podyktowany jest jeszcze jedną okolicznością. Jak stanowi treść § 4 projektu rozporządzenia prezesa sądów, na podstawie przesłanych im wykazów osób pełniących dyżury układają „w porządku alfabetycznym” listę adwokatów i radców prawnych pełniących w danym okresie dyżury. Oznacza to zniweczenie pracy samorządów zawodowych, które tworząc wykaz adwokatów pełniących dyżury w danym okresie władne są uzgadniać z adwokatami terminy, w których chcą oni pełnić dyżury, niezależnie od porządku alfabetycznego. Gdyby proponowany w rozporządzeniu system miał działać prezes sądu musiałby zawiadamiać nie tylko okręgową radę adwokacką o treści list obrońców, ale również każdego z adwokatów pełniących dyżur. Taki biurokratyczny system nie tylko jest nieelastyczny (nie uwzględnia woli obrońcy co do terminu pełnienia dyżuru) to jeszcze nie gwarantuje adwokatowi, że dowie się o terminie, w którym pełnić mu przyjdzie dyżur.

4. Brak przepisów pozwalających na zmianę terminu pełnienia dyżuru.

W rozporządzeniu zabrakło regulacji pozwalających wyznaczonemu adwokatowi dokonać zmiany terminu pełnienia dyżuru. Lista obrońców pełnionych dyżur tworzona jest raz do roku, a jej zmiana lub uzupełnienie podyktowane może być wyłącznie zmianą danych zawartych w wykazach, np. zmianą danych teleadresowych adwokatów (§ 4 ust. 4.). Tymczasem zdarzają się sytuacje życiowe, w których adwokat nie będzie mógł w danym czasie wykonywać dyżuru. Nie ma żadnego uzasadnionego powodu, by nie umożliwić adwokatom zamieniania się dyżurami. Przewidzenia takiej możliwości złagodziłoby (choć nie wyeliminowało) negatywne skutki finansowe kolizji terminów lub innych zdarzeń losowych uniemożliwiających pełnienie dyżuru.

5. Siedziba zawodowa adwokata

W § 3 pkt. 4. ppkt. 2) projektu rozporządzenia – wymaga zmiany tak, aby wskazywać siedzibę zawodową adwokata oraz miejsce zamieszkania radcy prawnego. Ustawa prawo o adwokaturze posługuje się pojęciem siedziba zawodowa. Adwokat wyznacza swoją siedzibę zawodową i okręgowe rady adwokackie prowadząc listy adwokatów ujmują tę siedzibę zawodową na listach. Okręgowe rady adwokackie nie prowadzą ewidencji „adresów dla doręczeń” adwokatów. Nie ma żadnego trybu zbierania takich danych i nie ma powodu by na potrzeby list adwokatów prowadzących dyżury w trybie przyspieszonym gromadzić dodatkowe, inne niż ustawowe dane ewidencyjne. W przypadku radców prawnych ustawodawca w ustawie o radca prawnych posługuje się pojęciem „miejsce zamieszkania”. Dlatego konieczne jest dostosowanie siatki pojęć do przepisów rangi ustawowej.

6. Wnioski końcowe

Przedstawione powyżej zagadnienia mają priorytetowy charakter dla samorządu adwokackiego. Nie do zaakceptowania jest sytuacja, w której zmiana przepisów kodeksu postępowania karnego powoduje zwiększenie koniecznego nakładu pracy obrońcy, za czym nie idzie odpowiednia zmiana wysokości wynagrodzeń z urzędu. Nie do zaakceptowania dla samorządu adwokackiego jest sytuacja, w której adwokaci – będąc de facto ograniczeni w swobodach obywatelskich – za pełnienie dyżurów nie otrzymują żadnego wynagrodzenia.

Projektując każdą reformę należy wyliczyć koszty związane z jej wdrożeniem w życie. Zgodnie z przepisem ustawy Skarb Państwa ponosi koszty świadczenia pomocy prawnej z urzędu. Kosztem tym jest również koszt pełnienia dyżuru.

Nieuwzględnienie postulatów samorządu adwokackiego oznaczać będzie konieczność złożenia wniosku do Trybunału Konstytucyjnego o zbadania zgodności takich przepisów z art. 29 ust. 1 prawa o adwokaturze oraz z przepisami Konstytucji RP.

adwokat Andrzej Zwara
prezes Naczelnej Rady Adwokackiej

adwokat Rafał Dębowski
sekretarz Naczelnej Rady Adwokackiej